

Nr 76

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare tillägg å de livräntor som utgå enligt förordningen den 11 juni 1943 (nr 347) om vissa ersättningar vid införandet av statsmonopol å importen av tobaksvaror.

Genom en den 18 september 1963 dagtecknad proposition, nr 173, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden, föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att med Svenska Tobaks Aktiebolaget träffa avtal om bestridande från bolagets medel av ytterligare tillägg å de livräntor som avses i förordningen den 11 juni 1943 (nr 347) om vissa ersättningar vid införandet av statsmonopol å importen av tobaksvaror i enlighet med av mig i det föregående angivna grunder.

Gällande bestämmelser m. m.

Enligt förordningen den 11 juni 1943 (nr 347) om vissa ersättningar vid införandet av statsmonopol å importen av tobaksvaror (prop. 1943: 200, Bev L¹U: 2, rskr 266) skall under vissa förutsättningar ersättning i form av livränta utgå till de tidigare enskilda tobaksimportörerna och deras anställda samt tobaksagenterna.

I 9 § stadgas sålunda, att *grossistimportör*, som bedrivit sin rörelse sedan den 1 januari 1937 och som personligen handhaft den omedelbara ledningen av rörelsen, äger erhålla ersättning för förlorad näringsverksamhet i form av livränta. Till grund för beräkningen därav skall läggas en på visst sätt beräknad årslön till affärsledaren dock högst 10 000 kronor. Livränta skall till den som under minst 20 år bedrivit importverksamhet utgå med sex tiondelar av sålunda fastställd ledarlön samt till den som icke uppnått 20 verksamhetsår med ett i förhållande till verksamhetstidens längd nedsatt belopp.

Hos tobaksimportör stadigvarande *anställd* person, som till följd av importmonopolets införande mist sin anställning, äger jämlikt 11 § erhålla ersättning under följande villkor, nämligen

a) att han vid monopolets ikraftträdande var svensk medborgare samt uppnått 21 års ålder,

b) att hans inkomst av arbetet under de fem närmaste kalenderåren före monopolets ikraftträdande uteslutande eller till väsentlig del härflutit av anställning hos tobaksimportör, samt

c) att han icke erhållit och icke kunnat erhålla likvärdig anställning i statens tjänst eller hos monopolets utövare. — Ersättningen skall till den som vid importmonopolets ikraftträdande uppnått minst 45 års ålder utgå i form av livränta och till övriga anställda i form av inkomstersättning. Livräntan respektive inkomstersättningen är fastställd på grundval av ersättningstagarens medelårsinkomst, varmed förstås medeltalet av den vederbörligen styrkta årsinkomst som åtnjutits i den mistade anställningen åren 1938 och 1939, dock att, därest sagda medeltal överstiger 10 000 kronor, överskjutande belopp icke medräknats. Livränta skall till den som under minst 20 år innehaft anställning hos tobaksimportör utgå med sex tiondelar av medelårsinkomsten samt till den som icke uppnått 20 anställningsår med ett i förhållande till anställningstidens längd nedsatt belopp. Om ersättningstagare på grund av sin anställning beretts pension, skall livräntan minskas med pensionens belopp.

Enligt 13 § äger *tobaksagent*, varmed förstås envar, som yrkesmässigt för utländsk fabrikants räkning verkat för avsättning inom riket av importerade tobaksvaror och som bedrivit sin verksamhet sedan den 1 januari 1937 och i medeltal för de mellan den 31 december 1934 och den 1 januari 1940 fallande verksamhetsåren genom agenturen erhållit minst en tiondel av sin hela inkomst av förvärvsverksamhet, uppbära livränta, om han vid importmonopolets ikraftträdande nedlagt sin verksamhet som tobaksagent. Till grund för beräkningen av livräntan skall läggas medelårsinkomsten av tobaksagenturen under de verksamhetsår som nyss nämnts, dock att, därest medelårsinkomsten överstiger 10 000 kronor, överskjutande belopp ej medräknas. Livräntan skall till den som under minst 20 år bedrivit verksamhet som tobaksagent utgå med sex tiondelar av den sålunda fastställda medelårsinkomsten samt till den som icke uppnått 20 verksamhetsår med ett i förhållande till verksamhetstidens längd nedsatt belopp.

Bestämmandet av de ersättningar som enligt förordningen skall utgå anförtröddes åt en för riket gemensam kommission (tobakskommissionen) med viss i förordningen angiven sammansättning. Kommissionens verksamhet har numera upphört.

Den 22 juni 1943 träffades mellan svenska staten, å ena, samt dåvarande Aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet, å andra sidan, ett avtal, varigenom tobaksmonopolet bland annat förband sig att till de inom tobaksbranschen sysselsatta personer som avses i förordningen utgiva de ersättningar som fastställts av kommissionen.

Motiven till de nu berörda ersättningsreglerna återfinns främst i det be-

tänkande rörande reglering av import- och detaljhandeln med tobaksvaror (SOU 1940: 34) som den 16 december 1940 avgavs av tillkallade sakkunniga (1938 års tobakshandelsutredning). Utredningsmännen har i ersättningsfrågan uttalat bland annat, att ersättningarna med hänsyn till vad som upplysts rörande de anställdas i allmänhet anmärkningsvärt låga lönenivå borde tillmätas efter jämförelsevis generösa grunder, då risk eljest i åtskilliga fall syntes föreligga att existensminimum underskredes, samt understrukit, att några direkta jämförelser med gängse grunder för pensionering icke borde anställas. Det syntes utredningsmännen nämligen vara en klar principiell skillnad mellan det fall, att en person vid fastställd avgångsålder, eller på grund av sjukdom dessförinnan, pensionerades enligt de med anställningen förbundna pensionsvillkoren eller därmed jämförliga grunder, och det fall, att staten förbjöde en förut lovlig näring och därmed på en gång berövade en hel kår dess levebröd.

Av förarbetena till förenämnda förordning framgår ej annat än att de fastställda ersättningarna skulle vara slutgiltiga. Sedan emellertid frågan om dyrtidstillägg å livräntorna väckts dels från enskilt håll genom framställningar till Kungl. Maj:t, dels genom motion i riksdagen (se 1950: II: 58; L²U 24) hemställde Kungl. Maj:t (prop. 1952: 158) om riksdagens bemyndigande att med Aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet träffa avtal om bestridande från bolagets medel av ett tillägg om 25 procent å de livräntor som utgick från och med den 1 juli 1952. Riksdagen lämnade det begärda bemyndigandet (L²U 32; rskr 184). Den 30 juni 1952 träffades avtal mellan staten och bolaget om det föreslagna tillägget å livräntorna.

Med hänsyn till inträffad ytterligare stegring av levnadskostnaderna höjdes tillägget till 50 procent från och den 1 juli 1957 (prop. 1957: 10; L²U 1; rskr 84). Genom avtal den 10 maj 1957 åtog sig bolaget att bestrida kostnaderna även för detta tillägg.

För närvarande utgår livräntor till 42 personer med ett sammanlagt årligt belopp inklusive dyrtidstillägg av cirka 163 600 kronor. Storleken av utgående livräntors grundbelopp varierar mellan 100 och 6 000 kronor per år. Av livräntetagarna är 34 födda före år 1897, tre år 1897, fyra år 1898 och en år 1900.

I sitt utlåtande nr 38 till innevarande års riksdag i anledning av väckt motion (II: 22) om ytterligare tillägg å förevarande livräntor har andra lagutskottet framhållit, att de stegringar i levnadskostnaderna som inträffat sedan år 1957 motiverar en höjning av nu utgående tillägg. Utskottet har inte varit berett taga ställning till vilken höjning av dessa som kan anses skälig. Det har ansetts ankomma på Kungl. Maj:t att enligt samma principer som vid tidigare höjningar föreslå det dyrtidstillägg som tills vidare bör utgå. Emellertid har utskottet ansett, att grunderna för framtida höjningar av livräntorna bör utredas.

I skrivelse den 23 april 1963, nr 145, har riksdagen, under åberopande av andra lagutskottets förenämnda utlåtande, som sin mening givit Kungl. Maj:t till känna vad utskottet sålunda anfört.

Departementschefen

I förevarande proposition har *föredragande departementschefen, statsrådet Sträng*, anfört.

»Enligt förordningen den 11 juni 1943, nr 347, utgår under vissa förutsättningar ersättning i form av livräntor till de tidigare inom tobakshandeln sysselsatta grossistimportörerna, deras anställda samt tobaksagenterna. Såsom anförts i det föregående framgår av förarbetena till förordningen ej annat än att de fastställda ersättningarna skulle vara slutgiltiga. Med hänsyn till omständigheterna vid införandet av statsmonopol å importen av tobaksvaror och till de stegrade levnadskostnaderna beslöt emellertid riksdagen (prop. 1952: 158; L²U 32; rskr 184), att ett tillägg om 25 procent till ifrågavarande ersättningar skulle utgå från och med den 1 juli 1952. Sedermera fattade riksdagen beslut (prop. 1957: 10; L²U 1; rskr 84) om en höjning av tillägget till 50 procent från och med den 1 juli 1957. Sedan dess har levnadskostnaderna ytterligare stegrats. Såsom andra lagutskottet framhållit i sitt utlåtande 1963: 38 motiverar detta en ytterligare höjning av ifrågavarande tillägg. Jag förordar, att förslag nu framlägges för riksdagen om en höjning till 90 procent från och med den 1 januari 1964. Tillägget skulle därigenom nära ansluta sig till ökningen av konsumentprisindex efter år 1943, då grundlivräntorna fastställdes.

Kostnaderna för en sådan höjning kan beräknas till cirka 44 000 kronor per år. I likhet med vad som gäller beträffande livräntorna och nuvarande tillägg synes även gäldandet av det ytterligare tillägget böra åvila Svenska Tobaks Aktiebolaget. Enligt vad jag under hand inhämtat är styrelsen för bolaget beredd att ikläda detta kostnaderna härför.

Vad gäller frågan om grunderna för framtida höjningar av förevarande livräntor vill jag erinra om att dessa från början synes ha avsetts att vara definitiva. Med hänsyn härtill ävensom till den förbättring i villkoren, som skulle erhållas vid bifall till mitt förslag i det föregående, vill jag förorda, att någon mer automatiskt verkande regel för höjningar av livräntorna inte nu konstrueras. Jag har för avsikt att i framtiden liksom hittills för Kungl. Maj:t framlägga de förslag i fråga om livräntorna som må befinnas påkallade.»

Utskottet

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot propositionen och får därför hemställa,

att riksdagen med bifall till förevarande proposition, nr 173, måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att med Svenska Tobaks Aktiebolaget träffa avtal om bestridande från bolagets medel av ytterligare tillägg å de livräntor som avses i förordningen den 11 juni 1943 (nr 347) om vissa ersättningar vid införandet av statsmonopol å importen av tobaksvaror i enlighet med i propositionen angivna grunder.

Stockholm den 26 november 1963

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Strand*, Nils Elowsson, Axel Svensson, fru Carlqvist, fru Gärda Svenson, herrar Nyman, Hübinette och Erik Filip Petersson;

från andra kammaren: herrar Anderson i Sundsvall, Nilsson i Göteborg*, Rimmerfors, Odhe*, fru Gunne, herrar Johansson i Södertälje, Fredriksson och Gomér.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.